

Opponensi vélemény

Furkó Péter *Discourse Markers and Beyond. Descriptive and Critical Perspectives on Discourse-Pragmatic Devices across Genres and Languages*

c. akadémiai doktori értekezéséről

1. Bevezetés

Furkó Péter benyújtott értekezése a fenti című, a Palgrave Macmillan *Postdisciplinary Studies in Discourse* c., 2014-ben indult könyvsorozatában jelent meg 2020-ban, nyomtatott és elektronikus formában egyaránt. A könyvsorozat gondozója a diskurzuselemzés és -elmélet kutatóiból álló nemzetközi és interdiszciplináris DiscourseNet, a sorozat szerkesztő bizottságának a tagja a szerző is. A megjelenés helye jelzi a szerző kellő mértékű beágyazottságát az adott szakterület nemzetközi szakirodalmában, aki feltétlenül olyan témához szól hozzá, ami az azt művelők közvetlen érdeklődésére tarthat számot. Azzal pedig, hogy az olvasók között számítanak interdiszciplináris érdeklődésre is, a mű jelen közreadása megteremti annak a lehetőségét, hogy az abban foglaltak további, távolabbi területekről érkezők érdeklődését is felkeltsék.

A könyv címe jól megragadja a benne foglaltak célját: leíró és kritikai jellemzését adni bizonyos diskurzusjelölőknek, megragadva azok pragmatikai szerepét, ahogy azok különféle műfajokban és nyelvekben (konkrétan: az angolban, a magyarban és a görögben) tetten érhetők. A főcímben [a diskurzusjelölők] "és azon túl" feltehetően arra utal, hogy – a különböző nyelveken keresztüli vizsgálattal – a fordításelmélethez és annak gyakorlatához is hozzá kíván szólni. Amire pedig a cím nem utal: az egész mű szerves részét képezi egy szisztematikus, számítógépes korpuszelemzés, amire támaszkodva fogalmazódik meg a mű fő mondanivalója. E számítógépes megközelítésnek köszönhetően a szerző túllép a korábbi többségi hagyományon, a diskurzusjelölők izolált, főként alaktani és szemantikai jellemzésén, és azok szövegen belüli, korpusz-pragmatikai elemzésével valóban új perspektíváit nyújtja a téma vizsgálatának.

2. A mű felépítése

A mű tartalmi szempontból jól strukturált, ami a gondolatmenet követését kellően elősegíti. Az 1. fejezet egy jól átgondolt bevezetés a témába. Általánosságban jellemzi a diskurzusjelölőkkel kapcsolatos elméleti és empirikus megközelítéseket, majd a szakirodalom által használt fogalmi rendszer elemeit tisztázza. Így kitér olyan lényeges, a diskurzusjelölőkön akár túl is mutató kérdésekre, mint (egyebek között) az opcionális, a kontextus-függőség vagy a nem-kompozicionalitás. A fejezet második felét a korpuszvizsgálatok problematikájának szenteli, kitérve a kézi és az automatikus annotálásra, a kettő összevetésére, pontosságuk tesztelésére, majd a műben használt USAS eszköz ismertetésére.

Az ezt követő, további 8 fejezet mindegyike egy-egy bevezetővel kezdődik, részletes betekintést nyújtva az adott vizsgálandó kérdés szakirodalmába, az elméleti pozíciókat gyakran példákkal is bemutatva, majd ismertetve az adott kutatási kérdést, módszert, végül az eredményeket. A fejezetvégenkénti összefoglalások tárgyyszerűek, hasznosak. A mű 9 fejezete számításaim szerint összesen 52 pontból, ezeken belül további 50 alpontból áll. Ami az

alaposan átgondolt strukturáltság mellett kérdésként felmerül: vajon volt-e szükség a 6. fejezet 1. pontjában egy alpontot is nyitni, amikor ez a pont további alpontokból nem áll?

Két, a felépítésre vonatkozó további megjegyzés.

Az első: a hagyományosnak tekinthető Rész > Fejezet > Pont > Alpont hierarchikus struktúra a könyvben kissé zavarba ejtő módon kétdimenziósan alakul: Fejezettel kezdődik, és az egymást követő fejezetek növekvő arab sorszámot kapnak (első dimenzió), míg a római számmal jelölt, ennél magasabb szintnek várt két Rész (második dimenzió) ezek közé ékelődik be, az első (I.) az 1. fejezet után, a második (II.) a 4. fejezet után. A második: míg a fejezetek a mű elejétől végig egyetlen számozási sorrendet követnek, a táblázatok számozása fejezetenként újrakezdődik. Ez a "gyanútlan olvasó" számára időnként csapdahelyzetet teremt.

3. Részletes megjegyzések

Egy akadémiai doktori értekezésnek természetes velejárója, hogy annak szerzője az adott témát szinte mindenkinél mélyebben körüljárja, és olyan felismeréseket közöl vagy tesz azokra javaslatokat, amelyeknek valójában ő a gazdája. Egy bíráló nem tud és így nem kíván vállalkozni arra, hogy ezt a szerepet átvegye vagy akár csak megközelítse; amit vállalhat, az az, hogy olyan észrevételeket tegyen, amelyek a saját háttéréből kiindulva a bírálendő mű figyelemre méltó, kérdéses, vagy problematikus megállapításaira mutatnak rá. Az alábbiakban ezt a szemléletet fogom követni.

3.1. Míg az egyes fejezetek szakirodalmi bevezetőjében megjelenő gazdag hivatkozások akár azt a benyomást is kelthetik, hogy az adott kérdés tárgyalásának egyfajta kézikönyve fekszik előttünk, ezek a hivatkozások gyakran csak az adott, hivatkozott művek ismerői számára értelmezhetőek. Így az első fejezet 2. pontja (A diskurzusjelölők jellemzői, a diskurzusjelölő-státus kritériumai) fontos kiindulásként kell, hogy szolgáljon a mű további részéhez, azonban – mivel számos fogalmat eleve (vagy pontosabban: az adott szakirodalomban jártas számára) ismertnek tekint, így az egyébként a diskurzuselmélet(ek)en kívüli szakterületeken is használt terminusok értelméből kiinduló olvasó bővebb kifejtés hiányában az ezekre vonatkozó megjegyzéseket nem minden esetben tudja kellően értelmezni.

Így kiderül, hogy a diskurzusjelölők leginkább elfogadott tulajdonsága az, hogy nem-propozicionálisak, de vannak, akik az egyébként a propozicionális *then*-t és az *after that*-et is a diskurzusjelölők közé sorolják. E megjegyzés azt jelzi, hogy a kutatók között vannak e téren véleménykülönbségek, és csak sejthetjük, hogy ennek az alapja pedig a (nem-)propozicionalitás fogalmának a többféle értelmezése. Jó lenne megismerkednünk a logika és a formális szemantika területén honos eme terminus adott kontextuson belüli értelmezésével, hogy az itt említett vita lényegét megértsük.

Ugyanez vonatkozik az igazságfeltételes vs. nem-igazságfeltételes és a konceptuális vs. procedurális ellentétpárokkal való diskurzusjelölő-meghatározásokra. Mivel itt is vitával állunk szemben, jó lenne megtudni a részleteket, miért tekinti pl. Blakemore (2002) a *frankly* jelentését nem-igazságfeltételesnek, ugyanakkor konceptuálisnak. Hasonlóan, a gyenge tagmondat-asszociációt tárgyalva a szintaktikailag strukturált *y'know*-t vagy *I mean*-t a szerző procedurálisnak, és nem-kompozicionálisnak tekinti, nyilván a szintaktikailag jól szerkesztett forma diskurzus-szintű értelmezésében. Itt is jó lenne megismerni azokat a lépéseket, amelyekben e procedurális jelentés előáll.

A szerző hivatkozik Schourup 1999-re, miszerint a diskurzusjelölők lehetnek szintaktikai értelemben opcionálisak, azaz elhagyásuk nem változtatja meg az adott mondat

grammatikalitását, azonban nem hívja fel az olvasó figyelmét arra, hogy ez deskriptíve ugyan igaz lehet, azonban ez a tény nem specifikus a diskurzusjelölőkre, azaz itt definíciós érteke nincs.

A szerző megemlíti, hogy a diskurzusjelölők kijelentésen belüli pozíciója befolyásolhatja azok *hatókörét*, ami pedig *változó* lehet, és ezekre példákat is hoz a *well* alapján: (3a) *Well, she probably does not want me to say...* és (3b) [...] *and you don't have a, well, sex drive*. E példák azt kívánják szemléltetni, hogy a *well*-nek a hatóköre változó: lehet akár egy szó, akár egy egész mondat. Ehhez a következőket fűzzük hozzá. Logikai értelemben a hatókörnek mint terminusnak és fogalomnak jól definiált értelmezése van, és ez az értelmezés érvényes az egyetlen (bármilyen komplexitású) mondat struktúráját leíró szintaxisra is. Ennek megfelelően valójában hatóköri viszonyokról beszélünk, ahol az operátornak nincs inherens hatóköre, hanem a hatókör egy, az operátor és annak argumentuma között *egy adott szerkezetben* áll elő. A nyelvekben a hatóköri viszonyok általában a precedencia elvét követik, azaz alapesetben az operátor megelőzi az argumentumát, ugyanakkor a hatókör kifejezésében a prozódianak is fontos szerep jut, különösen fordított (azaz nem a precedencia elvét követő) szórend esetén. Így a precedencia elvének megfelelően pl. a magyar *nem* tagadó operátor egy azt követő egész mondat, vagy csupán egy összetevővel lép hatóköri viszonyba (mondattagadás/összetevő tagadás). Ez azonban nem jelenti azt, hogy magának a *nem*-nek alapértelmezetten többféle hatóköre lenne. Úgy tűnik, hogy a diskurzusjelölők sem különböznek ettől: azok is a precedencia elvét követik, és mivel itt valójában nem mondatról, hanem kijelentésről, sőt, megnyilatkozásról van szó, egy diskurzusjelölő hatóköre addig tart, ameddig az adott kijelentés/menyilatkozás tart. Ennek végét pedig – hangzó formáról van szó – a prozódia jelöli. Így a *well*, amit ha informálisan feltesszük, hogy a hezitálás jelölője, mindkét esetben a saját pozíciójától kezdve jelöli a hezitáció tárgyát egészen az adott diskurzushelyzet végéig. Azaz e diskurzus-értelmezésű hatókör kiterjedését mindig egy szerkezet határozza meg, nem pedig maga a diskurzusjelölő.

Az eddigiek szellemében értékelve az *and* mint konjunkció és mint diskurzusjelölő ezt követő tárgyalását, ahol a szerző többféle nézetet is ismertet (egyeseknél "változó", másoknál "szabad" hatóköre van az *and*-nek), ellentétben a hivatkozottakkal szintén nem kell különbséget tenni kétféle *and* között. Nincs ugyanis ellentmondás közöttük: mindkét esetben konjunkcióról van szó. Azzal a különbséggel, hogy egy diskurzus esetén a konjunkció a diskurzus részei között áll fenn úgy, hogy valamely rész akár verbálisan nem is jelenik meg. Végül: bár a szerző csak ismerteti, de nem magyarázza Traugott 1995 nézetét, aki egy "tagmondat-határozó > mondathatározó > diskurzusjelölő" grammatikalizációs folyamatról és eközben "(egyre) növekvő szintaktikai szabadságról és hatóköréről" beszél, szívesen megtudnánk, hogyan kell érteni az idézett "növekvő szintaktikai szabadságot", különösen annak "szabad" voltát (ami idegenül hangzik egy formális szintaktikai elméletben).

Bár a szakirodalom ismertetése során a szerző a fejezeten belül új pontot szentel a diskurzusjelölők meghatározásában ugyancsak szerepet játszó kiemelkedő gyakoriságnak, szóbeliségnek mint stílusnak és ezek stigmatizációs funkciójának, egyszerű említésükön túl már e bevezetőben is szívesen olvastunk volna arról, milyen viszonyításban értelmezik a tanulmányok e gyakoriságot, és annak hogyan számítják ki a határértékeit. Érdekes példákat olvashatunk ugyanakkor a gyakorinak tekintett *you know* és *I mean* vonatkozásában, bár e problémához kötve, de visszatérve a hatókör kérdéséhez. Ezeket olvasva (pl. *I know I mean this is the first time I've done it*) azonban világossá válik, hogy az adott mondat (kijelentés)

tagolásától (és ebben alapvető szerepe van a prozódianak) függ az, vajon egyáltalán elfogadható lehet-e a kijelentés egy adott diskurzusban. Fontos lenne megemlíteni és kiemelni itt a prozódia ilyen szerepét, még akkor is, ha a példát szolgáltató forrás ezt nem teszi meg.

Ez utóbbi megjegyzésemhez kapcsolódik egy hiányérzetem: miközben példás felsorolásokkal és ismertetésekkel találkozunk a műben feltétlenül fontos, a továbbiak szempontjából hivatkozásul és értelmezésül szolgáló terminusok tárgyalása során, hasznosnak tartottam volna explicit, tartalmi bemutatását annak, hogy az adott fogalommal kapcsolatosan mely kérdésekben történt diskurzuselméleti előrehaladás, és melyek azok a nézetek, amelyek jelenleg egymással vetélkedve, de elméleti többletet nem nyújtva párhuzamosan léteznek. Az olvasó eligazodását jól segített volna egy ilyen kritikus megközelítés.

3.2. Kulcsfontosságúak a műben a korpuszalapú vizsgálatok, így érthető, hogy az első fejezet 3. pontja e témának szentel mélyebb bemutatást. Azt a kérdést járja körül, ami szinte minden annotáció (címkézés) során felmerül: mennyire megbízható lehet egy automatikus annotáció az annál sokkal költségesebb kézi annotációhoz képest. Az erre adandó válasz különösen fontos lehet a szemantikai annotáció, és különösen a nagyobb és változatosabb szövegrészek vizsgálatát megkívánó diskurzusjelölők annotációja esetében, hiszen ez utóbbiak értelmezése – mint a szerző ezt az előző fejezetben is bemutatta – számos esetben nem tekinthető kézenfekvőnek. E bevezetőre azért is szükség van, mivel ezen a ponton mutatkozik majd meg a későbbi fejezetekben a szerző egyik lényeges módszertani eredménye: a kvantitatív vizsgálatok "egyenrangúsítása" a kvalitatív vizsgálatokkal. Saját korábbi manuális annotációit hasonlítja össze a USAS automatikus annotáció eredményével, és egy kvantifikálható, ún. D-értéket alapul véve arra a következtetésre jut, hogy a diskurzusjelölők bizonyos tulajdonságai kihívás elé állítják az automatikus annotációs rendszert (közöttük említi, egyebek mellett, a "szintaktikai integráció hiányát" vagy a "változó/funkcionális hatókört". Hozzátesszük, hogy itt egyetlen automatikus rendszernek a kézi annotálással való összehasonlításáról van szó, és a szerző nem nyilatkozik arról, hogy egy automatikus annotálás lényegéből következően nyújtana-e kevesebbet, mint egy (egzakt módon ellenőrzött) kézi annotálás. (Kíváncsian várom, vajon a mesterséges intelligencia rohamos fejlődésével mennyire csökkenthető lesz a kétféle megközelítés közötti különbség.)

A fejezethez kapcsolódó további megjegyzések:

A 3. táblázatból nem derül ki, mit jelentenek a zárójelbe tett számok a "lexical item" oszlopban. A "frequency of" oszlopokat hogyan lehet értelmezni? A táblázat tele van kódokkal, azonban feloldásuk nélkül ezek nem informatívak. Végül sejthető ugyan, hogy az első oszlopban zárójelbe tett számok gyakoriságot jelentenek, de ezt – ha ez így van – jelezni is kellene. Végül: az ezt követő szövegben (és több helyen a mű egészében) találkozunk USAS-kódokkal anélkül, hogy tudnánk, melyik mit jelent. Így feloldásuk nélkül ezek csak egyfajta dokumentáció szerepét tölthetik be anélkül, hogy a szöveg mondanivalójához érdemben hozzáadnának.

3.3. Korpuszvizsgálatait során a szerző intenzíven használja az *AntConc* szabad hozzáféréssű szoftvert. Fejlesztése hosszú évei során e program jelentős fejlődésen ment keresztül, és a konkordancia-generáláson kívül (és arra építve) egyebek között alkalmas arra, hogy kulcsszavak listáját hozza létre és meghatározza az egyes lexikális elemek ún. loglikelihood-értékét, egyfajta (itt: kulcsszó-voltának a) valószínűségét. (Bár minden bizonnyal e program

kimenete már a 48. oldalon szereplő 1. ábra is, magára a forrására csak a 98. oldalon történik hivatkozás. Egyébként az ábra elemzés – az egyes alkorpuszok különbségére való tartalmas utalás – nélkül ugyancsak nem informatív.) Ugyanezt mondhatjuk a 2. ábráról is, ahol sem az *x*, sem az *y* tengely nincs megfelelő informatív címkékkel ellátva. Mindezzel együtt egy érdekes esettanulmányon keresztül (celebekkel készült interjúk és természetes társalgás összevetésében) mutatja be a szerző a módszer alkalmazhatóságát a diskurzusjelölők funkcióinak vizsgálatára.

3.4. A 3. és a 4. fejezet szélesebb körű érdeklődésre is számot tartható, érdekes kérdése az, milyen szerepet töltenek be a diskurzusjelölők a politikai hírek közlésében, a vélemények manipulálásában, a hallgatóság polarizálásában. Ehhez a szerző a gyakran használt bottom-up megközelítés helyett a top-down megközelítést ajánlja, és részletes elemzésével példázza annak többlet-hasznosságát. Ehhez angol és magyar nyelvű korpuszokat vizsgál és hasonlít össze, melyek között politikai interjúk és az azokhoz kapcsolódó online kommentek szerepelnek. A korpuszok összevethetőségét helyesen szem előtt tartó vizsgálat lépéseit a szerző jól dokumentálja, ami az eredmények értékelhetőségét biztosítja. Egyik fontos megállapítása az, hogy a műfaj-alapú elemzések feltárják, hogy a celebekkel készült interjúk nagyban hasonlóak a spontán, informális beszélgetésekhez, ezzel a formális, korpusz-alapú elemzést összekötve a diskurzusvizsgálatok szocio-pragmatikai síkjával.

Anélkül, hogy az eredmények részleteibe bocsátkoznánk, megjegyezzük, hogy a populizmus diskurzusokban való megjelenése egy izgalmas vizsgálat középpontjába kerül, ahol a szerző kellő részletességgel mutatja be a vizsgálati anyagot, a vizsgálati módszert, a konkrét, bemutatott példákon alapuló eredmények elemzését, és mindezzel kapcsolatban újdonságnak számító általánosításokat tesz, azokat jól követhető táblázatokkal egészíti ki. A mű témájából következik, hogy bár mások is foglalkoztak már a manipulatív parlamenti beszédekkel, újdonság, hogy elsőként mutatja ki ebben a diskurzusjelölők vizsgálatának a jelentőségét.

3.5. Fontos kérdés kerül az 5. fejezet fókuszába: mennyire segítik elő az angol üzleti nyelv tankönyvei a kommunikatív kompetencia elsajátítását a diskurzusjelölők megfelelő használatával. A szerző megállítása szerint az idegen nyelven beszélő megnyilatkozása gyakran éppen azért válik félreérthetővé vagy nem kellően megértetté, mert a diskurzusjelölőket nem, vagy nem megfelelő kontextusban használják, ráadásul ez a tény az illető személy megítélését is befolyásolhatja. (Megjegyezzük, hogy ez ugyanúgy érvényes a kisgyermekekre is, amikor anyanyelvük elsajátítása során igyekeznek egyre több diskurzusjelölőt is használni, próbálgatva azok pragmatikai funkcióit. Ez egy izgalmas tanulási folyamat.) A szerző arra is kitér, hogy különbséget kell tenni a diskurzusjelölők pragmatikai és stratégiai használata között, és a használatuk gyakoriságának is jelentősége van (vö. túlhasználat).

A fejezet korpusznyelvészeti módszer alkalmazásával hasznos megfigyeléseket tesz a vizsgálatba vont tankönyvek tekintetében, és ezeknek megfelelő ajánlásokat is tesz. A vizsgálatban az alábbi megjegyzéseket fogalmaz meg:

Említi a szerző (130. oldal), hogy a diskurzusjelölők inherens multifunkcionalitása miatt általában, de különösen a *well* és az *of course* esetében időnként nehéz volt meghatározni az egyedüli jellemző jelentést, és ehhez az annotációs eltéréseket (*bias*) is figyelembe vették. Miben ragadható meg ezen utóbbi eljárás?

A 135. oldalon ez áll: Minél nagyobb a *well* diskurzusjelölőként való előfordulásainak száma, annál nagyobb a valószínűsége három vagy több szuperfunkciójában való használata. Kérdés: mi ennek a magyarázata? Ugyanis a gyakoriság és a funkcionális jelentés összefüggése nem tűnik azonnal kézenfekvőnek. Továbbá: ugyanitt szerepel, hogy az *of course* egy megnyilatkozás élén a beszélt stílusra utal. Erre milyen adatok utalnak (összevetve az írott stílussal)?

3.6. A 6. fejezet a fordítás néhány alapvető szempontjából vizsgálja a diskurzusjelölőket, különösen, hogy ez utóbbiak fordítása általánosan nehézségekkel járhat. Mivel – egyik meghatározásuk szerint – a diskurzusjelölők szövegből való elhagyása nem jár a kijelentések alapjelentésének megváltozásával, a fordítás során akár el is hagyhatók. Hogy ez nem helyes stratégia, megtudjuk a továbbiakban. Ezt angol és magyar szövegalkalítások párhuzamos korpuszának vizsgálatával ellenőrzi, kvalitatív és kvantitatív elemzéseken keresztül.

Az adott korpusz konkrét elemzésén túlmutató, az azt megelőző, általánosabb érvényű szerzői kijelentéshez fűzöm az alábbi megjegyzést. A 146. oldalon az áll (hivatkozva Furkó 2010-re), hogy hasonlóan a nyelvészekhez, akik saját intuícijukra hivatkoznak a grammatikalitás eldöntésében, a dramatizált párbeszédek vizsgáló diskurzuselemző a "szövegkönyvírók intuícijára támaszkodik a konverzációs mechanizmusok és a kommunikatív stratégiák tekintetében" (saját fordításom). Ha nyelvészek alatt azokat értjük, akik a grammatikalitás eldöntéséhez a nyelvi kompetenciára támaszkodva felépített nyelvismeretet (pontosabban: grammatikaismeretet) hívják segítségül, akkor azt kell látnunk, hogy e nyelvészek "intuícija" nem egyénfüggő, az ugyanis megegyezik az adott grammatikát bíró nyelvközösség egésze közösen birtokolt "intuícijával". Ehhez az "intuíciohoz" akkor lehetne hasonlóan tekinteni a szövegírók intuíciját, ha ez utóbbiaké ugyancsak egy általános, nem pedig specifikus (pl. foglalkozáshoz, – pl. szövegkönyvírók – kötött) természetű lenne. Ez utóbbi esetben pedig azt kellene feltételeznünk, hogy az említett konverzációs mechanizmusok és kommunikatív stratégiák is általánosan emberiek, nem specifikusak. Vajon valóban igaz-e, hogy ezek életkortól, szociális helyzettől függetlenek, vagy pl. kulturálisan nem determináltak? És ebben az esetben hogyan lehet magyarázni, hogy egy diskurzusnak számos esetben – intuitíve – többféle értelmezése is lehet, míg a grammatikalitás (azaz a strukturális jólformáltság) megítélésének nincs?

Ezen általános természetű kérdések megfogalmazása mellett természetesen jól dokumentáltak, követhetőek, és a fordításelmélet és -gyakorlat számára is igen hasznosnak találok a fejezetben komplex módszerek alkalmazásával megfogalmazottakat.

3.7. A további fejezetekre, mivel azok az én olvasatomban főként esettanulmányokként a korábban bemutatott módszer további alkalmazásainak tűnnek, együttesen reagálok. Figyelemre méltónak és tanulságosnak találtam az ír angol sztereotípiák megjelenési formáiról és magyar fordításáról írottakat, amelyek érdekes deskriptív adatokkal és megfigyelésekkel gazdagítják az ír angol sztereotípiákkal kapcsolatos ismereteket, amelyeket a szerző a már jól ismert korpusz- és automatikus szemantikai elemzéssel támaszt alá. Tolkien szövegeinek az elemzése ugyancsak tanulságosnak bizonyult, különösen az a felismerés, hogy benne a diskurzusjelölőknek nem annyira a gyakorisága (mint ezt mások kritériumnak tekintik; ld. fentebb), mint inkább a funkcionális összetettsége az, ami hitelesíti a mű szándékolt elhelyezését a fantázia-irodalom műfajában. Tolkiennek a nyelvről alkotott nyelvészeti gondolkodásáról is új ismereteket szerezhettünk. Egyedül a 210. oldalon bemutatott négy ábra feliratozása bizonyult (az ábrák közül nem először) hiányosnak, ami itt

is előnytelenül hat a teljes értelmezésre. Érdeklődéssel fogadtam a görög nyelvű biblia és azok többféle magyar fordításának a tárgyalását, ami újabb adalékokkal szolgált a bemutatott és alkalmazott kvalitatív vs. kvantitatív korpuszvizsgálatok lehetőségeiről, követve a korábbi fejezetekből megismert komplex, formális és tartalmi elemzési módszertant. Az ábrák itt is pontosabb feliratozással válnának teljessé.

4. Összegzés

Könyvében Furkó Péter több mint tíz év munkáját és annak eredményeit tárja az olvasó elé. Alapos, a vizsgált kérdések sokaságára kiterjedő munkáját egy egységes, jól megszerkesztett és alapjában véve jól követhető formában adja közre. Egyes részletei, különösen az adott kérdésekhez csatlakozó szakirodalom időnként kézikönyvszerű, másszor a kifejtést támogató bemutatása hasznosnak bizonyul azok számára is, akik nem közvetlenül művelői a diskurzusjelölők és diskurzuselmélet specifikus szakterületének. Kiemelendő az, hogy benne a kvalitatív elemzésekkel azonos értékű kvantitatív elemzéseket mutat be, és a kettőt új eredmények generálásához ötvözi.

A fentiek alapján Furkó Péter művének vitára való bocsátását javaslom.

2024. február 15.

Hunyadi László
az MTA doktora